

Pedagogická diagnostika 2011

TEORETICKÉ VYMEZENÍ

MGR. JANA KRATOCHVÍLOVÁ, PH.D

OBSAH PŘEDNÁŠKY

- ✘ Potřeba pedagogické diagnostiky
- ✘ Vymezení pojmů pedagogická diagnostika, diagnostikování, diagnóza
- ✘ Přístupy a současné trendy v pedagogické diagnostice
- ✘ Typologie pedagogické diagnostiky

POTŘEBA PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- × RVP PV vybavit dítě klíčovými kompetencemi a specifickými kompetencemi
- × Vnitřní evaluace – průběžné vyhodnocování podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a nastavení opatření pro zlepšení daných zjištění a utváření kvalitní a efektivní školy.

KOMPETENCE DIAGNOSTICKÁ A INTERVENČNÍ (VAŠUTOVÁ). ROLE DIAGNOSTIKA

Učitel:

- ✘ *Dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky ve třídě*
- ✘ *Je schopen identifikovat potřeby dětí*
- ✘ *Je schopný rozpoznat sociálně patologické projevy dětí, šikanu, týrání a zná možnosti jejich prevence a nápravy, které zprostředkuje*
- ✘ *Ovládá prostředky zajištění kázně ve třídě a umí řešit školní výchovné situace a výchovné problémy*

ROLE DIAGNOSTIKA

- ✘ individualizování procesu výchovy a vzdělávání
- ✘ diferenciací procesu výchovy a vzdělávání
- ✘ získávání podkladů pro hodnocení
- ✘ zvyšování efektivity edukačního procesu

POJEM DIAGNOSTIKA

- × z řec. diagnósis = poznání
- × **zjištění stavu, posouzení, hodnocení**

- × nauka o rozpoznávání nemocí
- × posloupnost činností vedoucí k diagnóze
- × činnost, která zjišťuje údaje o žákovi a vede
- × k vyslovení diagnózy
- × přináší objektivní poznatky o zkoumaném jevu

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

- ✘ Bývá vnímána jako nová pedagogická disciplína, ale její kořeny sahají hluboko do minulosti
- ✘ Váže se na školní prostředí a nejčastěji je spjata s činností učitele.
- ✘ Vyžaduje teoretické poznání, metodické vybavení, praktickou zkušenost, mnoho času a úsilí nejen pro vlastní diagnostickou činnost, ale i pro její vyhodnocení (časové hledisko bývá často příčinou zanedbávání kvalitní diagnostické činnosti učitele).

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

komplex praktické pedagogické činnosti i její teorie

- ✘ O pedagogické diagnostice lze hovořit jako o oboru pedagogické teorie a na ní navazující metodické praxe. Pedagogická diagnostika je nejčastěji chápána jako teorie a teoreticky zdůvodněná praxe zjišťování, rozpoznávání, klasifikování, a charakterizování a také hodnocení úrovně a předpokladů pedagogického rozvoje objektu výchovy, tj. žákovy osobnosti (nebo skupiny žáků), rozvinutého cílevědomým pedagogickým působením, usilujícím o dosažení cílů výchovy a o plnění konkrétních výchovně vzdělávacích cílů a úkolů. Diagnosticky se sleduje efektivita výchovy a vzdělávání. (Mojžíšek, 1987)
- ✘ MOJŽÍŠEK, L. *Teoretické otázky pedagogické diagnostiky*. Praha: Academia, 1987. s.15-16.

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

proces

- ✘ Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů. Zaměřuje se na složku obsahovou (dosažená úroveň vědomostí), procesuální, emocionálně-sociální úroveň dětí, úroveň psychických funkcí, anamnestické údaje o dítěti, rodině a dalších institucích. Součástí je hodnocení a klasifikace. (ZELINKOVÁ, 2001)
- ✘ ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2001. s. 12.

DIAGNOSTIKOVÁNÍ

- × Činnost
Posuzování

Získávání informací

Zpracovávání získaných informací

Vyhodnocování

DIAGNÓZA

- ✘ Je výsledkem diagnostických činností, je to hodnotící závěr o zjištěné úrovni rozvoje žáka, obsahuje hodnocení aktuálního stavu a také návrh pedagogických opatření, včetně stanovení odpovídajících prostředků; není nikdy uzavřená, konečná, musí počítat se změnami ve vývoji žáka.

VZTAH PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY K DISCIPLÍNÁM

- ✗ k metodologii pedagogického výzkumu (používají některé společné metody)
- ✗ k pedagogické evaluaci (průběžnému sledování podmínek, průběhu a výsledků výchovy a vzdělávání)
- ✗ psychologii
 - + diagnostika předškolní výchovy a vzdělávání,
 - + diagnostika základní školy,
 - + Specifickou oblastí ped. diagnostiky je diagnostika speciálně pedagogická, která má své vlastní gnoseologicko-metodologické základy.

Pedagogika a psychologie

Pedagogika

- zaměřuje se na pedagogické jevy a procesy, z hlediska jejich záměrů a cílů
- zjišťuje a hodnotí úroveň vědomostí (poznatků), dovedností, návyků u dětí, posuzuje podmínky a proces vzdělávání, vztahy ve skupině vrstevníků, vlastní činnost učitele, školy

Pedagogika a psychologie

Psychologie

- zaměřuje se psychickou složku v procesu vzdělávání (vnitřní danosti a předpoklady pro rozvoj dítěte)
- zaměřuje se na poznávání osobnosti dítěte, změny v jeho dlouhodobém vývoji, schopnosti, motivy, učební styly, specifčnosti obtíží, psychické stavy (úzkostnost, neuroticismus)

HISTORIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ Lze hovořit o tom, že pedagogická diagnostika má v našich zemích určitou tradici, první stopy lze nalézt u **J. A. Komenského**.
- ✘ Informatorium **školy mateřské** – zamýšlí se nad vhodností nástupu dítěte do školy.
- ✘ Didaktika velká a Didaktika analytická – J.A.Komenský hodnotí u žáků v učení **výkony, píli, morální vlastnosti a zbožnost**. Jeho princip individuálního přístupu je teoretickým zdůvodněním nezbytnosti poznání žákovy osobnosti.

PŘEDMĚT PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- × dítě v pedagogické situaci
- × výchovná skupina (školní třída)
- × výchovná instituce, učitelé, vychovatelé
- × vlastní pedagogická činnost učitele
- × (autodiagnostika)

ÚKOLY PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- × Rozpoznání určitého stavu
- × Stanovení jeho příčin
- × Navržení dalších výchovných opatření = prognóza

PŘÍSTUPY A SOUČASNÉ TRENDY V PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTICE

- ✘ 1. **Strategie psychometrická** (někdy též edukometrická)
 - Ad 1) vychází z předpokladu, že všichni máme v podstatě stejné dispozice, které se vyskytují v určité míře a proto je můžeme měřit.
 - Dochází tedy k převodu údajů na údaje kvantifikovatelné (převoditelné jednotky, body), které se vyhodnocují za pomoci statistiky
 - Zjištění vyjádřena v číslech
 - Měřena je míra sledovaného jevu
 - Odpovídá na otázky kolik bodů z celkově možných dítě dosáhlo
 - Jde zpravidla o normativní či kriteriální diagnostiku

2. STRATEGIE KAZUISTICKY-KLINICKÁ – NĚKDY TÉŽ KOGNISTICKÁ (NAPŘ. GAVORA)

- Je charakteristická svým zaměřením na individualitu diagnostikovaného (např. na vnější projevy dítěte ve třídě vzhledem ke spolužákům nebo učiteli)
- Zdůrazňuje se empatie a přijetí diagnostikovaného jako partnera, kterému chceme pomoci
 - Sleduje co nejvíce rysů, vlivů, příčin chování
 - Směřuje k poznání jedinečnosti
- Opírá se o kvalitativní zkoumání jevu, popis jednotlivého případu – kazuistika -**kazuisticky-klinická** – někdy též kognistická (např. Gavora)

TYOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- × **Diagnostika neformální – mikrodiagnostika** - průběžné diagnostikování: vědomosti, dovednosti, názory, představy, postoje, přesvědčení, disciplína, psychomotorické dovednosti, postavení dítěte v kolektivu...

Implicitní, skryté

TYOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ **Diagnostika formální:** jasně ohraničená diagnostická situace v určitých etapách vyučování. Existuje o ní zápis, záznam, používá specifické metody.

Explicitní, navenek se projevující.

- ✘ Pedagogický zásah není možné udělat okamžitě po diagnostikování, ale s odstupem, až se údaje zpracují (diktát, test, písemka,...)(GAVORA, 2001)

TYOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ **Formativní diagnostikování:** pomáhá učitelovi při formování dítěte. Slouží mu jako zpětná vazba o jeho práci. Na jeho základě dělá učitel opatření.
- ✘ **Sumativní diagnostikování:** cílem je zjistit dosaženou úroveň dítěte za určité období (zpravidla na konci určité etapy vyučování). Sumarizuje informace o dítěti.

TYPOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ **Normativní** – výsledek jedince je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku populace ve stejné zkoušce. Srovnání mezi vrstevníky.
- ✘ **Kriteriální** – jde o srovnání s vnějšími měřítky, s objektivně vymezenými úkoly (zvládá psaní i,y...)

TYPOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ **Normativní** – výsledek jedince je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku populace ve stejné zkoušce. Srovnání mezi vrstevníky.
- ✘ **Kriteriální** – jde o srovnání s vnějšími měřítky, s objektivně vymezenými úkoly (zvládá psaní i,y...)

TYOLOGIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ **Individualizovaná** – srovnávání dítěte pouze ve vztahu k sobě samému, bez porovnávání s vrstevníky.
- ✘ **Diferenciální** – slouží k rozlišení obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale různé příčiny.

Např. nekázeň a zvýšená pohybová aktivita dítěte mohou být projevem jak ADHD, tak nesprávného výchovného vedení nebo obojího.

ZÁVĚR

- ✘ PD je přítomná v každodenním rozhodování učitele, v jakékoli jeho činnosti ve třídě – učitel vždy analyzuje, třídí, porovnává... (→ srov. Teorie pedagogického rozhodování, Kantorková)

-
- Poskytuje řadu strategií, postupů a metod při diagnostikování nejrůznějších problémů a situací ve třídě
 - Tvoří základní kámen tzv. diagnostické kompetence učitele

Literatura:

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno : Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1829-0
- KOLLARIKOVÁ, PUPALA, B. (eds.): *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *System hodnocení a sebehodnocení žáků. Zkušenosti z České republiky i Evropských škol*. Brno : MSD, 2011. ISBN 978-80-7392-169-9.
- MERTIN, V., GILLNEROVÁ, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X
- MONATOVÁ, L.: *Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-86-9
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Věstník MŠMT, sešit 2, Ročník LXI, únor 2005.
- OPATŘILOVÁ, D. (ed.) *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno : MU, 2006. ISBN 80-210-3977-9
- PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7

SINDELÁROVÁ, B.: *Předcházíme poruchám učení*, Praha, Portál; 2003. ISBN 80-85282-70-4

SMOLÍKOVÁ, K. a kol.: *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP*. Praha: VÚP, 2007. ISBN 978-80-87000-10-6

TOMANOVÁ, D. *Úvod do pedagogické diagnostiky v mateřské škole*. Olomouc : UP, 2006. ISBN 80-244-1426-0

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X